

Kaukolämpöyrityksen turvallisuusjohtamista tukeva malli Kaukolämpöekstra –portaalissa

Loppuraportti

Hanke on toteutettu Työsuojelurahaston tuella

Tiivistelmä

Kaukolämpöekstra on Adato Energia Oy:n kehittämä internet-pohjainen tietoportaaali kaukolämpöyritysten käyttöön. Adato on Energiateollisuus ry:n (ET) tytäryhtiö, joka tarjoaa kaupalliset palvelut ET:n jäsenyrityksille. Kaukolämpöekstra sisältää ajankoh-
taisen kaukolämpöalaa koskevan tiedon, ohjeistoja, asiakirjamalleja ja työkaluja yh-
dessä paikassa.

Kaukolämpöyrityksen turvallisuusjohtamista tukeva malli Kaukolämpöekstrassa - hankkeen tavoitteena on parantaa kaukolämpöyritysten turvallisuusjohtamisen ta-
soa. Tarkoituksena on auttaa kaukolämpöyrityksiä rakentamaan itselleen turvallisuus-
johtamisen järjestelmä, joka puolestaan edesauttaa Kaukolämpöekstrassa jo olevan
ja sinne hankkeen aikana kehitettävän aineiston hyödyntämistä.

Kaukolämpöekstran tilaajayritysten koko, tarpeet ja turvallisuusjohtamisen taso vaih-
televat. Luonnollisesti pienten yritysten tarpeet ja resurssit poikkeavat isojen yritysten
tarpeista. Kaikkien kaukolämpöyritysten tavoitteena on kuitenkin parantaa turvalli-
suusjohtamisen tasoa ja luoda prosessit, jotka mahdollistavat laadukkaan toiminnan.

Hanketta valvomaan perustettiin kaukolämpöyritysten edustajista muodostuva tausta-
ryhmä. Työn ulkopuoliseksi toteuttajaksi valittiin Tampereen teknillisen yliopiston Te-
ollisuustalouden laitoksen Turvallisuuden johtamisen ja suunnittelun yksikkö (TTY).
Hanke on toteutettu Työsuojelurahaston tuella.

Työ sisälsi koko Kaukolämpöekstran työturvallisuusosion päivittämisen. Ohjeisto tu-
kee kaukolämpöyritysten työturvallisuustason parantamista ja mahdollistaa hyvien
käytäntöjen ja tiedon jakamisen toisten kaukolämpöyritysten kesken. Hankkeessa
laadittiin materiaalia ja mallidokumentteja, joiden perusteella yritykset voivat omien
lähtökohtiensa ja tarpeidensa mukaan lähteä rakentamaan tai kehittämään turvalli-
suusjohtamisjärjestelmää tai turvallisuuteen liittyviä toimintasuunnitelmia.

Ohjeisto sisältää seuraavat kokonaisuudet:

- Turvallisuusjohtaminen
- Työntekijöiden perehdyttäminen, työnopastus ja kouluttaminen
- Riskienhallinta
- Työturvallisuuden mittaaminen
- Turvallisuuspoikkeamien raportointi ja tutkinta
- Turvallisuuskoordinaattori
- Uhka- ja työväkivaltatilanteet
- Ensiapuvalmius
- Turvallisuuskulttuuri
- Työntekijöiden palkitseminen turvallisesta toiminnasta
- Työtapaturmien aiheuttamat kustannukset
- Kaukolämpöalan työsuojeluoppaiden päivitystarpeen selvittäminen ja päivitysten
huomioiminen uudessa ohjeistossa

Hankkeessa tuotettu materiaali löytyy kokonaisuudessaan Kaukolämpöekstrasta,
jossa se on kaikkien palvelun tilanneiden yritysten käytettävissä.

www.kaukolampoeckstra.fi

Sisällysluettelo

1. Taustaa.....	3
2. Tavoitteet	3
3. Hankkeen eteneminen, aineisto ja menetelmät.....	4
3.1. Hankkeen eteneminen	4
3.2. Tiedotus.....	4
4. Tulokset	5
4.1. Turvallisuusjohtaminen.....	5
4.2. Työntekijöiden perehdyttäminen, työnopastus ja kouluttaminen.....	6
4.3. Riskienhallinta	6
4.4. Työturvallisuuden mittaaminen.....	7
4.5. Turvallisuuspoikkeaminen raportointi ja tutkinta.....	8
4.6. Turvallisuuskoordinaattori	8
4.7. Uhka- ja työväkivaltilanteet.....	9
4.8. Ensiapuvalmius	9
4.9. Turvallisuuskulttuuri.....	9
4.10. Työntekijöiden palkitseminen turallisesta toiminnasta.....	9
4.11. Työtapaturmien aiheuttamat kustannukset	9
4.12. Kaukolämpöalan työsuojeluoppaiden päivitys.....	10
5. Johtopäätökset.....	10

1. Taustaa

Kaukolämpöekstra on Adato Energia Oy:n kehittämä internet-pohjainen tietoportaali kaukolämpöyritysten käyttöön. Adato on Energiateollisuus ry:n (ET) tytäryhtiö, joka tarjoaa kaupalliset palvelut ET:n jäsenyrityksille. ET on osallistunut Kaukolämpöekstran kehitystyöhön.

Kaukolämpöekstra tarjoaa yrityksille ajankohtaisen kaukolämpöalaa koskevan tiedon, ohjeistoja, asiakirjamalleja ja työkaluja laaja-alaisesti yhdessä paikassa. Näin kaukolämpöyrityksissä työskentelevien henkilöiden jokapäiväinen työ tehostuu. Portaalin käyttäjät ovat ET:n kaukolämpöä myyvien jäsenyritysten henkilöstöä. Kaukolämpöekstra on erikseen tilattava maksullinen palvelu. Tilauksen jälkeen yrityksen koko henkilökunta voi käyttää portaalia rajoituksetta. Tilaajayrityksiä oli vuoden 2011 alussa 50 ja niiden osuus Suomen kaukolämmön myynnistä oli 88 %.

Kaukolämpöekstra sisältää työturvallisuus-osion, joka kattaa alan työsuojeluoppaat ja ohjeet. Lisäksi osio sisältää listauksen lainsäädännöstä, yleistä tietoa turvallisuusjohtamisesta sekä tapaturmaraportointiin liittyvää ohjeistoa ja aineistoa. Työturvallisuuteen liittyvä ohjeisto on kaiken kaikkiaan melko suppea alaa koskevia ohjeita lukuun ottamatta.

Tarve työturvallisuusohjeiston kehittämiseksi on tullut käyttäjäyrityksiltä ja Kaukolämpöekstran taustaryhmältä. Yrityksissä tarvitaan nykyistä laaja-alaisempaa turvallisuusjohtamista tukevaa sähköistä ohjeistoa asiakirjamalleineen. Ongelmaksi on koettu etenkin turvallisuuspoikkeamia koskevan tiedon kerääminen ja tilastointi, selkeän yrityksissä käytettävän ohjeiston puuttuminen, perehdytysmateriaalin hyödyntämisen mahdollistavat toiminnot sekä erityisesti alan ohjeiden ja hyvien käytäntöjen puuttuminen esimerkiksi turvallisuuskoordinaattorin suhteen.

2. Tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on parantaa kaukolämpöyritysten turvallisuusjohtamisen tasoa. Tarkoituksena on auttaa kaukolämpöyrityksiä rakentamaan itselleen turvallisuusjohtamisen järjestelmä, joka puolestaan edesauttaa Kaukolämpöekstrassa jo olevan ja sinne hankkeen aikana kehitettävän aineiston hyödyntämistä.

Kaukolämpöekstran käyttäjäyritykset voivat hyödyntää käytännönläheistä ja helposti päivitettävissä olevaa ohjeistoa jokapäiväisessä työssään. Ohjeisto auttaa yrityksiä parantamaan työturvallisuuden tasoa sekä mahdollistamaan benchmarkingin ja hyvien käytäntöjen jakamisen.

Ohjeiston pääkohderyhmänä ovat kaukolämpöyrityksissä työskentelevät johtajat, työnjohtajat ja asiantuntijat. Suorittavan työn tekijät saavat tarvittavat ohjeet, kuten perehdytysmateriaalin ja tentin, työnjohdon kautta.

Työssä huomioidaan ja hyödynnetään Energiateollisuudessa, TTY:ssä tai muualla aikaisemmin tehty työ. Erityishuomiota kiinnitetään termien määrittelyyn ja yhdenmukaisuuteen.

Kaukolämpöekstran tilaajayritysten koko, tarpeet ja turvallisuusjohtamisen taso vaihtelevat. Yritysten vuotuinen lämmönmyynti voi vaihdella muutamasta kymmenestä useaan tuhanteen gigawattituntiin ja henkilökuntamäärä muutamasta työntekijästä satoihin tai tuhansiin henkilöihin. Luonnollisesti pienten yritysten tarpeet ja resurssit poikkeavat isojen yritysten tarpeista. Kaikkien kaukolämpöyritysten tavoitteena on kuitenkin parantaa turvallisuusjohtamisen tasoa ja luoda prosessit, jotka mahdollistavat laadukkaan toiminnan.

3. Hankkeen eteneminen, aineisto ja menetelmät

3.1. Hankkeen eteneminen

Hanketta valvomaan perustettiin kaukolämpöyritysten edustajista muodostuva taustaryhmä. Työ linkitettiin ET:n työturvallisuustoimikunnan toimintaan.

Työn ulkopuoliseksi toteuttajaksi valittiin Tampereen teknillisen yliopiston Teollisuustalouden laitoksen Turvallisuuden johtamisen ja suunnitelun yksikkö (TTY). Ulkopuolelta ostettavalle työlle haettiin Työsuojelurahastolta kehittämisavustusta. Myönteinen rahoituspäätös saatiin 22.6.2010.

Osa työstä tehtiin Adaton toimesta. Adato vastasi projektinhallinnasta, teknisestä toteutuksesta ja yhteistyössä taustaryhmän kanssa kaukolämpöalan työsuojeluoppaiden päivityksestä. Taustaryhmän roolina oli ohjata ja tukea hanketta. Taustaryhmä toi hankkeeseen asiantuntemusta ja tietoa yritysten tarpeista ja toiveista.

Työsuojelurahaston myönteisen rahoituspäätöksen jälkeen järjestettiin TTY:n kanssa aloituspalaveri, jossa käytiin läpi hankkeen perustiedot, tavoitteet, lähtökohdat, alustava sisältö, aikataulu jne. TTY:lle annettiin käyttäjätunnukset Kaukolämpöekstraan olemassaolevaan materiaaliin tutustumista varten.

Työn sisällön tarkempaa määrittelyä varten TTY teki haastattelun viiteen kaukolämpöyritykseen. Kontrasti eri yritysten välillä oli suuri. Isommissa yrityksissä oli omat järjestelmät turvallisuuden hallintaan. Yhdellä yrityksellä oli sertifioitu OHSAS 18001. Yhdellä yrityksellä oli puolestaan sertifioitua laatu- ja ympäristöjohtamisjärjestelmiä ja turvallisuus oli osittain nidottu niihin. Niissä yrityksissä, joissa ei ollut varsinaisia johtamisjärjestelmiä, turvallisuutta hallittiin toimintasuunnitelmilla ja toimintaohjelmilla. Pienet yritykset eivät nähneet sertifioitua OHSAS 18001 -järjestelmää kovin käytännölläheisenä lähestymistapana turvallisuusasioiden hallintaan. Järjestelmän nähtiin vievän liikaa resursseja, joita on jo ennestään vähän.

Haastatellut yritykset olivat tyytyväisiä omaan turvallisuusjohtamiseensa ja tapaan hallita turvallisuuteen liittyviä asioita. Näyttäisi sille, että hankkeen tuloksista hyötyvät lähinnä yritykset, joilla ei ole käytössä omia malleja tai järjestelmiä. Yrityksissä ei oltu juurikaan hyödynnetty Kaukolämpöekstraan olemassa olevaa työturvallisuusosiota. Tiedotusta Kaukolämpöekstraan lisätyistä asioista on jo kehitetty mm. lähettämällä säännöllinen ajankohtaistiedote tilaajayritysten henkilökunnalle. Kaukolämpöekstraan sisältöä ja käyttömahdollisuuksia esitellään myös asiakaskäynneillä ja koulutustilaisuuksissa.

10.11.2010 järjestettiin Workshop, jossa kaukolämpöyritysten edustajat pääsivät kommentoimaan jo tehtyä aineistoa ja vaikuttamaan ohjeiston sisältöön. Workshopiin osallistui 18 henkilöä. Tilaisuudessa hyödynnettiin pienryhmätyöskentelyä. Workshopin jälkeen osallistujille lähetettiin yhteenveto ryhmissä käydyistä keskusteluista.

Taustaryhmäkokouksia järjestettiin projektin aikana kaksi kappaletta. TTY:n edustajat osallistuivat taustaryhmän kokouksiin. Taustaryhmä kommentoi aineistoa kokouksissa ja sähköpostilla. Aineisto viimeisteltiin kommenttien perusteella.

Hanke eteni suunnitellun aikataulun mukaisesti.

3.2. Tiedotus

Työturvallisuusohjeiston jatkokehityshankeesta tiedotettiin Kaukolämpöekstraan käyttäjiä koko projektin ajan portaalin sivuilla. Lisäksi hankkeesta kerrottiin tilaajayritysten henkilöstölle lähetettävissä tiedotteissa, ET:n nettilehti Energiasanomissa ja Adaton nettisivuilla.

Kaukolämpöyritysten edustajat pääsivät osallistumaan hankkeeseen jo aiemmin mainitussa Workshopissa. Hanketta esiteltiin myös ET:n työturvallisuuspäivässä 11.11.2010. Tilaisuudessa oli 55 osallistujaa.

ET:n kaukolämpötoimialan henkilöstöä tiedotettiin säännöllisesti kaukolämpötoimialan palavereissa ja toimittamalla kaukolämpötoimialalle taustaryhmän palaverien muistiot tiedoksi. Muistiot toimitettiin tiedoksi myös ET:n työmarkkinayksikön työturvallisuusasioista vastaavalle asiantuntijalle. Adaton henkilöstöä tiedotettiin hankkeesta Adato-palavereissa. Työsuojelurahastoa informoitiin taustaryhmäkokouksista ja workshopista.

4. Tulokset

Työ sisälsi koko Kaukolämpöekstran työturvallisuusosion päivittämisen. Ohjeisto tukee kaukolämpöyritysten työturvallisuustason parantamista ja mahdollistaa hyvien käytäntöjen ja tiedon jakamisen toisten kaukolämpöyritysten kesken. Lähtökohtana oli kaukolämpöyritysten toimiminen yhteisillä työmailla, joilla käytetään lukuisia alihankkijoita niin kaukolämpöverkon rakentamisessa, kunnossapidossa kuin tuotantolaitoksillakin.

Ohjeisto sisältää seuraavat kokonaisuudet:

- Turvallisuusjohtaminen
- Työntekijöiden perehdyttäminen, työnopastus ja kouluttaminen
- Riskienhallinta
- Työturvallisuuden mittaaminen
- Turvallisuuspoikkeamien raportointi ja tutkinta
- Turvallisuuskoordinaattori
- Uhka- ja työväkivaltilanteet
- Ensiapuvalmius
- Turvallisuuskulttuuri
- Työntekijöiden palkitseminen turvallisesta toiminnasta
- Työtapaturmien aiheuttamat kustannukset
- Kaukolämpöalan työsuojeluoppaiden päivystarpeen selvittäminen ja päivitysten huomioiminen uudessa ohjeistossa

Seuraavissa kappaleissa on kuvattu lyhyesti eri kokonaisuuksien keskeisimpiä tuloksia ja sisältöä. Hankkeessa tuotettu materiaali löytyy kokonaisuudessaan Kaukolämpöekstra-portaalista, jossa se on kaikkien palvelun tilanneiden yritysten käytettävissä.

4.1. Turvallisuusjohtaminen

Turvallisuusjohtamista koskeva ohjeisto on uusi kokonaisuus Kaukolämpöekstrassa. Osio sisältää kaukolämpöyrityksen tarvitsemaa tietoa ja ohjeistusta turvallisuusjohtamiseen, työturvallisuuden organisointiin ja vastuisiin liittyen. Osio sisältää mm. OHSAS 18001 –spesifikaation keskeisen sisällön turvallisuusjärjestelmän sertifiointiin ja auditointiin liittyen sekä ET:n 0-tapaturmaa –turvallisuusmallin.

4.2. Työntekijöiden perehdyttäminen, työnopastus ja kouluttaminen

Yrityshaastattelujen perusteella yrityksillä on olemassa omat käytännöt perehdyttämiseen. Perehdytys on niin työpaikkakohtaista, että Kaukolämpöekstraan laadittavan materiaalin on oltava yleisellä tasolla. Kaukolämpöekstra sisältää alan työsuojeluoppaat, joiden päivitystarve selvitettiin tässä hankkeessa.

Yritykset voivat hyödyntää yleistä perehdytysmateriaalia omien työntekijöiden ja alihankkijoiden perehdyttämisessä, työn opastuksessa ja työturvallisuustietämyksen kartoittamisessa. Materiaali koostuu tietoaineistosta ja tentistä. Tietoaineisto sisältää yleisiä ohjeita työntekijöiden perehdyttämisestä ja työnopastuksesta sekä kaukolämpöalan työsuojeluoppaat.

Ennen uuden työntekijän varsinaisen perehdyttämisen aloittamista voidaan työntekijälle laatia henkilökohtainen perehdytysohjelma, johon kirjataan perehdytykselle asetettavat tavoitteet sekä perehdytyksen vastuuhenkilöt. Aineisto sisältää mallipohjan perehdytys suunnitelman tekemiseen.

Järjestelmällisen perehdytyksen tueksi Kaukolämpöekstraan on lisätty perehdytyksen tarkastuslista, joka on yksinkertainen työväline varmistamaan, että kaikki tarvittavat asiat käydään työntekijän kanssa läpi.

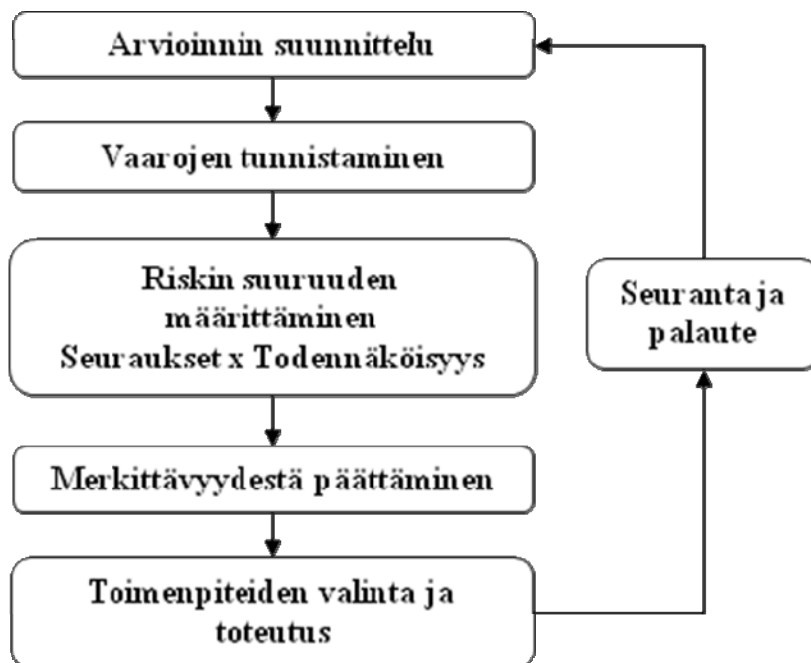
Osa työtehtävistä saattaa vaatia työntekijöiltä erityisiä koulutuksia tai pätevyksiä. Osio sisältää koulutusrekisteri –dokumentin, jonka avulla yritykset voivat toteuttaa työntekijöiden koulutustietojen seurannan. Koulutusrekisteriin voidaan listata kaikki työntekijät, heidän saamansa koulutukset ja koulutusten voimassaolajat.

Työntekijöiltä vaadittavia koulutuksia, pätevyksiä ja lupia kannattaa seurata myös työmaakohtaisesti. Tällä tavalla voidaan varmistua siitä, että työmaalle lähetettävä työntekijä on saanut vaadittavat koulutukset. Lupa ja pätevyys tarkastuslista –työkalun avulla yritys voi kartoittaa yksittäisen työntekijän tarvitsemia koulutuksia ja pätevyksiä.

Työntekijän osaamista, turvallisuustietoutta ja perehdytyksen perillemenoaa voidaan kartoittaa testeillä. Hankkeessa toteutettiin sähköinen tentti, joka perustuu kaukolämpöalan työsuojeluoppaiden materiaaliin. Tentin pääkohderyhmänä ovat uudet työntekijät ja urakoitsijoiden edustajat. Tentin toteutuksessa hyödynnetään Moodle verkkopetusympäristöä. Moodleen luotiin tenttipankki, josta järjestelmä valitsee sattumanvaraisesti ennalta määritellyn määrän kysymyksiä. Tarkastamisen helpottamiseksi kysymykset ovat vaihtoehtokysymyksiä. Moodle mahdollistaa myös avoimien kysymysten hyödyntämisen, mutta tällöin koneellista tarkastamista ei pystytä hyödyntämään. Tentin tekijä saa välittömästi tentin tehtyään palautteen ja tiedon oikeista vastauksista. Tenttijärjestelmä vaatii vielä hienosäätöä toimiakseen käyttäjän kannalta sujuvasti. Tavoitteena on lisätä tenttiin ominaisuus, jossa tentin tekijä voisi antaa esimiehensä/tilaajan edustajan sähköpostiosoitteen, johon tenttitulos lähetettäisiin.

4.3. Riskienhallinta

Riskienhallinta –osakokonaisuuden aluksi kerrotaan riskienhallinnan lainsäädännöllistä taustaa ja kuvataan, mitä riskienhallinnalla tarkoitetaan. Riskienhallintaprosessi etenee järjestelmällisesti (kuva 1) lähtien riskien arvioinnin suunnitelmasta päättyen ennalta ehkäisevien toimenpiteiden valintaan, joilla riski saadaan joko poistettua tai vähintään pienennettyä siedettävälle tasolle.

Kuva 1. Riskien arviointi ja hallinta.

Suunnittelun tukena voi käyttää dokumentteja ”riskienarviointisuunnitelma” ja ”riskienarviointikohteiden valinta”. Riskienarviointien hyvä suunnittelu auttaa arvioinnin toteuttamista huomattavasti.

Riskienarvioinnin perusteella valittujen korjaustoimenpiteiden seurannassa yritys voi käyttää apuna tätä tarkoitusta varten laadittua dokumenttia.

Riskienhallinta –osakokonaisuuteen liitetettiin Kaukolämpökstrassa aiemminkin ollut materiaali riskien arvioinnista lämpökeskuksille, jossa on esitetty ohjeistus ja osittain valmis malli öljy- ja maakaasukäyttöisille kattilalaitoksille vaadittavasta riskien arvioinnista.

4.4. Työturvallisuuden mittaaminen

Työturvallisuuden mittaaminen on yksi keskeisimmistä turvallisuusjohtamisen työkaluista ja sen avulla yritys saa tietoa omasta turvallisuustasostaan sekä sen mahdollisista vaihteluista. Työturvallisuuden mittaaminen on välttämätön edellytys suunnitelmalliselle ja tavoitteelliselle turvallisuusjohtamiselle sekä jatkuvalla parantamiselle.

Aineistossa käsitellään työturvallisuuden benchmarkingia ja esitellään erilaisia työturvallisuusmittareita. Pelkästään reagoivien mittareiden käytössä ongelmaksi muodostuu se, ettei niiden avulla saada riittävästi tietoa organisaation johtamisessa ja turvallisuustoiminnassa piilevistä virheistä. Tämän vuoksi mittaristossa tulee käyttää myös ennakoivia mittareita, jotka antavat organisaation turvallisuuteen liittyvästä toiminnasta laajemman kokonaiskuvan.

Työturvallisuusmittariston rakentaminen voidaan aloittaa perusmittareista, jotka on esitelty käytännöllisten laskentaesimerkkien avulla. Aineistossa huomioidaan myös ET:n laatima suositus hyvistä työturvallisuusmittareista. ET kerää vuosittain tiettyjen mittareiden tuloksia yrityksiltä vertailua varten. Ensimmäinen kysely tehtiin vuotta 2009 koskien.

4.5. Turvallisuuspoikkeaminen raportointi ja tutkinta

Turvallisuuspoikkeamilla tarkoitetaan tässä yhteydessä työtapaturmia, ammattitauteja sekä vaara- ja läheltä piti –tilanteita. Joissain yrityksissä turvallisuuspoikkeamien sijaan saatetaan puhua turvallisuushavainnoista. Edellä mainitut termit on määritelty Kaukolämpöekstrassa olevassa materiaalissa.

Aineistossa on käsitelty turvallisuuspoikkeamien raportointia ja tutkintaa. Materiaali sisältää Excel-työkalun turvallisuuspoikkeamatutkinnan edellyttämien korjaustoimenpiteiden aikataulutuksesta, vastuista ja seurannasta.

ET:n laatima ohjeistus työtapaturmien ja ammattitautien ilmoittamisesta vakuutusyhtiöön on liitetty ohjeistoon. ET:n ohje on laadittu, jotta yritysten vakuutusyhtiöilleen tekemien ilmoitusten vahinkokouvuksia saadaan yhdenmukaiset. Yhdenmukaiseminen mahdollistaa energia-alan tapaturmiin liittyvän tiedon poimimisen Tapaturmavakuutuslaitosten liiton (TVL) työtapaturma- ja ammattitautitietokannasta.

Tutkimusten mukaan työpaikoilla tapahtuu useita läheltä piti –tilanteita ennen kuin tapaturmasarja etenee työtapaturmaksi asti. Puuttamalla näihin tilanteisiin voidaan ennalta ehkäistä työtapaturmia ja muita vahinkoja. Tässä hankkeessa Kaukolämpöekstraan toteutetaan tietokanta, johon Kaukolämpöekstran käyttäjäyrityksiltä kerätään tietoja turvallisuuspoikkeamista. Yritysten yhteisen turvallisuuspoikkeamatietokannan avulla yritykset voivat jakaa turvallisuustietoutta ja kehittää kaukolämpöalan turvallisuutta.

Turvallisuuspoikkeamien ilmoittaminen tietokantaan tapahtuu sähköisesti Webropolilla toteutetulla lomakkeella. Lomakkeen yhteydessä on ohje ilmoituksen tekemiseksi. Tilaajayritysten yhteyshenkilöitä on tiedotettu sähköpostilla kyselystä. Lisäksi Kaukolämpöekstran sivuille on lisätty linkki kyselylomakkeelle. Turvallisuuspoikkeamia voi ilmoittaa jatkuvasti. Kaukolämpöekstran ylläpito julkaisee tietokantaan ilmoitetut turvallisuuspoikkeamat anonyymeinä.

Lomakkeessa on kolme kysymystä:

1. Tiivistelmä syntyneestä turvallisuuspoikkeamasta/turvallisuushavainnosta
2. Turvallisuuspoikkeaman syntyyn vaikuttaneet tekijät
3. Vastaavien turvallisuuspoikkeamien estäminen tulevaisuudessa

Turvallisuuspoikkeamatietokannan hyöty tulee painottumaan ainakin aluksi enemmän laadulliseen tietoon. Määrällistä tietoaakin saadaan, mutta tässä on ratkaisevaa Kaukolämpöekstran käyttäjien ilmoitusaktiivisuus. Mikäli yritykset eivät ole valmiita antamaan tietoja, on vaarana, että ohjeiston käytännön esimerkit ja mahdollisuudet benchmarkingiin vähenevät. Turvallisuuspoikkeamailmoituksen tekeminen on pyritty tekemään yrityksille helpoksi mm. luomalla yksinkertainen kyselylomake. Nyt toteutettavan turvallisuuspoikkeamatietokannan yhteyteen liitetään Kaukolämpöekstrassa aiemminkin olleita olemassa olevista rekistereistä poimittuja tapaturmakuvauksia.

4.6. Turvallisuuskoordinaattori

Valtioneuvoston asetus rakennustyön turvallisuudesta (205/2009) edellyttää rakennuttajaa nimeämään rakennushankkeille turvallisuuskoordinaattorin. Asetus on annettu rakennustyömaan turvallisuuden varmistamiseksi ja sen soveltaminen kaukolämpötoimialalla on herättänyt kysymyksiä, joihin ohjeistuksella pyritään vastaamaan. Ohjeiston tarkoituksena on selvittää turvallisuuskoordinaattorin nimeämisen tarvetta ja periaatteita sekä selvittää turvallisuuskoordinaattorin tehtäviä. Turvallisuuskoordinaattorin työn tueksi on saatavilla tarkastuslista.

4.7. Uhka- ja työväkivaltilanteet

Haastattelujen perusteella uhkaavien tilanteiden syntyminen ja työväkivalta eivät ole kaukolämpöalalla yleistä. Tämän osion aineistossa on kerrottu, mitä työväkivallalla tarkoitetaan, miten työväkivaltilanteita voidaan hallita ja miten uhka- ja väkivaltilanteissa sekä niiden jälkeen tulee toimia. Materiaali sisältää työväkivaltakysely –mallidokumentin. Kyselyn avulla yritys voi selvittää, millaisia uhka- ja väkivaltilanteita työpaikalla sattuu ja millaista koulutusta henkilökunta tarvitsee näiden tilanteiden varalta.

4.8. Ensiapuvalmius

Ensiapuvalmius –aineistossa kerrotaan lainsäädännön asettamia velvollisuuksia ensiapuun, palontorjuntaan ja työterveyshuollon järjestämiseen liittyen. Työpaikan ensiapuvalmius koostuu työpaikan ensiaputaitoisista henkilöistä, asianmukaisista ensiapuvälineistä ja –varusteista sekä toimintaohjeista. Ensiapuvalmius sisältää myös toimintasuunnitelman, jossa määritellään toimintamalli onnettomuuksien varalle, ensiapukoulutusten ja harjoitusten suunnittelu ja toteutus, ensiapupisteiden ja –varusteiden sijainti sekä hälytys- ja johto-organisaatio vastuuhenkilöineen.

4.9. Turvallisuuskulttuuri

Turvallisuuskulttuuri kuvastaa organisaation tahtotilaa turvallisuusasioissa ja sitä muokkaamalla voidaan vaikuttaa organisaation turvallisuuden tasoon. Materiaalissa kuvataan, millainen on hyvä turvallisuuskulttuuri ja miten turvallisuuskulttuurilla voidaan vaikuttaa työntekijöiden asenteisiin ja käyttäytymiseen ja sitä kautta organisaation tapaturmien ja poikkeamatilanteiden määrään. Turvallisuuskulttuurin muuttaminen on mahdollista, vaikkakin se on hidasta ja se vaatii järjestelmällistä turvallisuustyötä.

4.10. Työntekijöiden palkitseminen turvallisesta toiminnasta

Yrityksissä tarvitaan työntekijöiden apua läheltä piti –tilanteiden havainnoinnissa ja ilmoittamisessa. Materiaalissa kerrotaan, kuinka työntekijät motivoitetaan turvalliseen toimintaan ja ilmoitusten tekemiseen. Työntekijöiden asenteisiin voidaan vaikuttaa sitouttamisella ja osallistamalla heitä turvallisuustoimintaan. Läheltä piti –ilmoituksiin reagointi ja korjaavien toimenpiteiden toteuttaminen esimiestasolta ovat myös erittäin tärkeitä, jotta työntekijät näkevät, että ilmoituksiin suhteudutaan vakavasti.

Materiaalissa esitellään erilaisia palkitsemisperusteita ja yleisesti käytössä olevia palkitsemistapoja. Käytettäessä palkitsemisjärjestelmää osana turvallisuuden edistämistä on tärkeä ottaa huomioon, että palkintojen tavoitteluun saattaa liittyä poikkeamatilanteiden piilottelua, jotta tapaturmaton ajanjakso ei katkeaisi ja palkinto jäisi saamatta. Tämän estämiseksi voidaan tapaturmattomien ajanjaksojen sijaan palkita esimerkiksi läheltä piti –tilanneraportoinnista tai turvallisuutta edistävästä kehitystoimenpiteideoista.

4.11. Työtapaturmien aiheuttamat kustannukset

Välittömien ja välillisten kustannusten suhdetta voidaan kuvata kuvan 2 mukaisella jäävuorimallilla, joka samalla havainnollistaa, että lopulliset kustannukset jäävät usein piiloon eikä niitä aina osata yhdistää juuri työtapaturmien aiheuttamiksi kustannuksiksi. Aineistossa esitellään esimerkkitapauksia työtapaturmien aiheuttamista kustannuksista.

Kuva 2. Tapaturmien aiheuttamia kustannuksia yrityksille

4.12. Kaukolämpöalan työsuojeluoppaiden päivitys

Hankkeen aikana selvitettiin taustaryhmän ja Adaton toimesta kaukolämpöalan työsuojeluoppaiden päivitystarve. Kaukolämpöalan työsuojeluopas I käsittelee kaukolämpöverkkojen ja opas II lämpökeskusten käyttöä ja kunnossapitoa. Molemmat oppaat ovat vuodelta 2001. Oppaiden sisältö on lakiviittauksia lukuun ottamatta suurimmaksi osaksi ajan tasalla. Tiettyihin kohtiin tarvittiin lisäyksiä ja päivityksiä. Työsuojeluoppaiden julkaisijana on Energiateollisuus ry, joka päätti uusia julkaisut taustaryhmän tekemien muutosehdotusten ja ET:n lämmönjakelutoimikunnan kommenttien pohjalta. Työsuojeluoppaat löytyvät Kaukolämpöekstrasta ja niitä on mahdollista ostaa myös painettuna versiona Adaton nettikaupasta.

5. Johtopäätökset

Turvallisuusjohtamista voidaan toteuttaa useilla eri tavoilla. Yhtä oikeaa tapaa ei ole olemassa, vaan jokainen yritys voi käyttää omaan toimintaan soveltuvia lähestymistapoja.

Tässä hankkeessa laadittiin materiaalia ja mallidokumentteja, joiden pohjalta yritykset voivat omien lähtökohtiensa ja tarpeidensa mukaan lähteä rakentamaan tai kehittämään turvallisuusjohtamisjärjestelmää tai turvallisuuteen liittyviä toimintasuunnitelmia. Yksittäiset työntekijät voivat myös hyödyntää aineistoa työturvallisuustietämyksen parantamiseen ja itsenäiseen opiskeluun.

Yrityshaastatteluista ja workshopista saadun palautteen perusteella Kaukolämpöekstralle pyritään luomaan aktiivisempi rooli. Tiedotusta sivuille lisätyistä asioista on jo tehostettu. Käyttäjää yritetään aktivoida turvallisuuspoikkeamatietokantakyselyn ja pehdytyksen tueksi laaditun sähköisen tentin avulla.